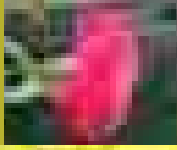

Hulûsi Kalb'den
Abdülmeçit İSLAMOĞLU*

PASLI GÖNÜLLERİN DERMÂNI

ÂH

ملال

Dîvân-ı Hulûsî-i Darendevî’de yer alan ilk manzûme, yedi beyitten oluşan “peydâ” redifli bir gazeldir. Bu şiirde, “Ey gönlüm” diyerek kendi şahsında tüm Müslümanlara hitap eden Es-Seyyid Osman Hulûsî Efendi (k.s.), tasavvufun önemli umdelerinden olan kalp gözünden, dosttan, seher vaktinden, gözyaşından ve gönülden gelen “âh”tan bahsettikten sonra, bu dünyada ölümümüzden sonra hayırla yâd edilmemiz için eserler bırakmamız gerektiğine işaret eder.

*Gönül nefesine hâkim oluben eyle zafer peydâ
Ziyâsı kalbi rûşen kılmağa et bir kamer peydâ*

(Ey gönül! Nefsine hâkim ol ve böylece zafere ulaş. Işığı kalbini aydınlatacak bir ay bul kendine.)

Bu dünya, ilk insandan günümüze hak ile bâtılın, iyi ile kötünün mücâdelesine sahne olmuştur. Nefsinin kötü isteklerine hayır diyebilen ve kendine hâkim olabilenler, bu savaştan zafer kazanarak çıkmışlardır. İnanan insan şunu bilmektedir ki, kendisini herkesten iyi bilen ve tanıyan Yüce Yaratıcı, ona taşıyamayacağı yükü yüklemeyecektir. “Yardım ve zafer ancak mutlak güç sahibi, hüküm ve hikmet sahibi Allah katında”¹ olduğuna göre yapılacak olan rızâ-yı Bârî için çalışmak ve buna engel olan her türlü söz ve davranışın karşısında durarak mükâfatını Yüce Allah’tan beklemektir.

Beytin ikinci mısraında Es-Seyyid Osman Hulûsî Efendi (k.s.) kalpleri aydınlatacak bir kamer/ay bulmak gerektiğinden bahseder. Bu dünyada yolumuzu aydınlatma iddiasında olan pek çok ışık vardır. Bunlardan kimi-

si aydınlık kisvesine bürünmüş zifiri karanlıklar, kimisi ise üç beş adım sonra sönecek mumlardır. Fakat ay böyle değildir. “Bilen bilir, ay insanın kalbiyle ilgilidir. Güneş gözlerimizi kamaştırır, ama ay esrarlı bir gecede, yüreğimizi yerinden oynatır.”² Bu mısra da kamer istiaresi ile kastedilen mürşid-i kâmindir. Mürşidin uygulayacağı eğitim metodu ile elde edilecek marifetullâh bilgisi kalbi aydınlatacaktır. Mürşidin rehberliğinde katedilecek yolun sonunda hedef, bizi iki dünyada da aydınlatacak olan, ışığı bitmek tükenmek bilmeyen sonsuz bir nûra, göklerin ve yerin nuru olan Allah³’a kavuşmaktır.

*Bu göz ile görülmez ru’yet-i dil-dâre ey gönlüm
Edegör bir bakışta dostu görmeğe basar peydâ*

(Baş gözü ile sevgiliyi görebileceğini zannetme ey gönlüm! Dostunu ilk bakışta görebileceğin bir kalp gözüne sahip ol.)

Gazelin ilk beytinde öncelikle gönülleri aydınlatacak olan kamerin bulunması istenmekteydi. Bu beyitte geçen “ru’yet” kelimesi ile zihinlerdeki tablo tamamlanır. Artık mürşid bulunmuş; onun eğitimiyle kalpte marifetullâh oluşmuştur. Böylece gönül gözü açılmıştır. Artık gönül gözüyle, yâr-ı hakikînin tecellilerini müşahede etmek ve anlamak mümkündür. Burada Ru’yetullâh’a; yani Allah’ın cemâlini görmeye işaret edilmektedir. Sevgiliyi her an görmek, onunla olmak; ancak gönül gözü ile mümkün olacaktır. Gönül gözü uykuda olanın ise, Yûnus Emre’nin dediği gibi, ne sevgiliyle ne de aşkla ilgisi vardır:

*İçin dışın murdâr iken aşk neylesin seninile
Gönlüm gözü uyur iken aşk neylesin seninile⁴*

Gönül pasını silip at cümle pâk olsun için dışın
Hakâyık gevherine et derûnunda makarr peydâ

(Gönlünü kaplayan kiri pası çıkar at! İçinde hakikat incilerini ağırlayacağın bir mekân hazırla.)

Yere göğe sığmayan Sultanlar Sultanı, mü'min kulunun kalbine sığar. Bu nedenledir ki Müslüman her an gönlünü temiz tutmalı; dünyanın geçici ve süflî zevkleriyle kalbini kirletmemelidir. İnsanoğlu günah işledikçe tertemiz kalbinin üzerinde siyah noktalar oluşmaktadır. Tevbe ederse kalbi eski parlaklığına kavuşmakta, günahlara devam etmesi hâlinde ise büsbütün kararmaktadır.⁵ Kur'ân'da, "*Hayır! Bilakis onların işlemekte oldukları (kötülükler) kalplerini kirletmiştir.*"⁶ şeklinde tavsif edilen insanların kalbine Yüce Allah'ın misafir olması mümkün değildir. Bu nedenle gönül hanemizi Yüce Yaratıcı için günah kirlerinden temizlemeli ve Allah'ın nazar edeceği mamûr bir ev hâline getirmeliyiz.

*Figân u zâr idip tâ subha dek akıt gözünden yaş
Derûnunda edegör aşk ile âh u şerer peydâ*

(Sabaha kadar ağlayıp inleyerek gözyaşı dök. Aşk ile bir âh çek ve içinde kıvılcımlar ortaya çıksın.)

En güzel şekilde yaratılan insanoğlu, hata yapmaktan müstağnî kılınmamıştır. Ancak önemli olan, kişinin bu hatalarından pişmanlık duyarak gözyaşları içerisinde Rabb'ine yalvarmasıdır. Gecenin karanlığında günahlarının ağırlığıyla, kimsenin bulunmadığı bir zamanda, yüreği buruk ama ümitle dolu bir yalvarış. İşte herkesin uyuduğu bu vakitte yapılan tevbe ve istiğfârda samimiyet vardır. Dökülen gözyaşı, çekilen âh'lar bu içtenliğin ve pişmanlığın alâmetleridir.

Bir acı ünlemi olan "âh" aynı zamanda âşıklığın da alâmetlerindedir. İçindeki ateşten dolayı âşığın âh'ı dumanlı ve kıvılcımlıdır. Âşığın âh'ıyla gökteki güneş, ay ve yıldızlar yanar tutuşur. Osman Hulûsî Efendi, burada hem acı ünlemi olan "âh"ı kastetmekte, hem de Allah lafzını remzeden "âh" kelimesiyle Cenâb-ı Hakk'ı zikret-

mek gerektiği hususunu dile getirmektedir. "Âh", Allah ve İlâh kelimelerinin ilk ve son harfi olan "elif" ve "he"den meydana gelmektedir⁷:

*Miskin Necâtî derd ile her şâm u seher
Âh et ki âh içinde bulunur İlâh âh⁸*

Böylece aşk ile çekilecek her âh'ta, aynı zamanda Allah da zikredilmiş olacak, bu aşkın ateşi, O'nun dışındaki her şeyi yakıp yok edecektir.

*Dil-i bîmârına dermânı gözle fecr-i sâdıkdâ
Kamu derde devâlar bahş olur vakt-i seher peydâ*

(Tan yeri ağarmadan hasta gönlüne dermân ara! Zira bil ki her türlü derdin devâsı seher vaktinde bahşedilir, o zaman ortaya çıkar.)

Âşığın gece başlayan bu âh'ları gün ışıyana kadar devam eder. Tıpkı gece acıları şiddetlenen hastanın güneşin doğuşunu beklediği gibi, âşık da seher vaktini bekler. Zira o, "*seherlerde (Allah'tan) başışlanma dileyenler*"⁹in Allah'ın rızasına kavuştuklarını ve cennetiyle müjdelendiklerini bilir. İlâhî hakikatin sırlarının susamış gönüllere aktığı bu vakit, hastalara şifâ, dertlilere devâdır. Seher, kulun iki büklüm hâlinde, Rabb'ine yalvardığı kutlu bir zaman dilimidir. Kudûsî âlemlere kanatlanılan bu vakitler, işte bu nedenle ganimet bilinmeli, beden ve gönül gözü açık tutulmalıdır.

*Oturtup ey gönül tahta o Yûsuf meh-likâyı çün
Erişdirsin hemen Ya'kûb-ı zâra bir haber peydâ*

(Ey gönül! Ay yüzlü Yûsuf'u tahta oturt ki, Yûsuf'un hasretiyle ağlayıp sızlayan Yakûb'a hemen bir haber uçurulsun.)

Çeşitli edebî sanatların kullanıldığı bu beyitte öncelikle, tecrit sanatıyla gönül, şâirin şahsından ayrı bir varlık olarak düşünülür. Ardından teşhis sanatıyla kendisine bir kişilik verilir ve ondan, ay yüzlü Yûsuf (a.s.)'u tahtına oturtması istenir. Burada Kur'ân-ı Kerim'de zikri geçen ve "ahsenü'l-kasas/kıssaların en güzeli" olarak nitelendirilen Hz. Yûsuf'un kıssasına telmihte bulunulmuştur.

Hız. Yûsuf'un Mısır'da tahta oturmasından sonradır ki, oğlundan ayrılmanın verdiği üzüntüyle hasret çekerek ağlayan ve gözlerini kaybeden Hız. Yakûb'a, Yûsuf'un gömleği ile müjdeli haber ulaştırılır. Böylece Hız. Yakûb, kaybettiği oğluna ve gözlerine kavuşur; muradına erer. İşte bu beyitte de Yûsuf'un güzelliğine sahip sevgilinin, gönül tahtına oturtulması, ardından da sevdiğinden ayrı kalmış, hasret ateşiiyle yanan şâire haber verilmesi istenmiştir. Sevgilinin teşrîfiyle gönül şâd olacak, âh u zâr eden âşık, onun ay yüzüyle sükûna kavuşacaktır.

*Hulûsî ismini yâd etmeđe ihvân u yârânın
Fenâ dârında et sen kudretince bir eser peydâ*

(Ey Hulûsî kardeşlerinin ve yârenlerinin senden sonra da ismini anmalarını istiyorsan, bu fânî dünyada elinden geldiğince çalış ve güzel eserler meydana getir.)

Divan edebiyatımızın zirve şairlerinden Bâkî'nin

*“Âvâzeyi bu âleme Dâvûd gibi sal
Bâkî kalan bu kubbede bir hoş sadâ imiş”¹⁰*

beytinde ifâde ettiği gibi her fânî bu dünyada hayırla anılmayı, geride hoş bir sadâ bırakmayı arzular. Öldükten sonra amel defteri kapacak olan mü'min, hayır ve hasenâtının devamı için ya câmi, okul, köprü, yol, hastane vs. yaptıracak veya ardından duâ edecek sâlih bir evlat yetiştirecek ya da kendisinden faydalanılacak kitaplar, ilim dünyasını aydınlatacak eserler meydana getirecektir. Sadaka-i câriye (devam eden sadaka) olarak nitelendirilen bu hizmetlerin tamamının, Es-Seyyid Osman Hulûsî Efendi'ye nasip olduğunu söyleyebiliriz. Zira o, muhiblerinin ve tâbilerinin sadece gönüllerini değil, yaşadıkları yerleri de mamur kılmıştır. Kaleme aldığı kitapların yanında, tarihî eserlerin korunması ve onarımından, eğitim, sağlık, ilim, kültür ve sosyal faaliyetlere kadar geniş bir yelpazeye yayılan hizmetleri, isminin vefâtından sonra da hayırla anılmasına neden olan birkaç başlık olarak zikredilebilir.

Bu beyit, yaratılanı Yaratan'dan ötürü seven Osman Hulûsî Efendi'nin çalışmaya, imara, bilime karşı bakış açısını da göstermektedir. Dünyanın âhiretin tarlası olduğunu bilen her Müslüman, bu dünyada hayırla anılmayı istiyorsa elinden geleni yapmalı; hayırlı, faydalı işlerde yarışmalıdır. Bunu yaparken de Allah rızası gözetilmeli; karşılık beklenmemelidir.

Yazımızı hizmet aşkıyla yanıp tutuşan Osman Hulûsî Efendi'nin aşağıdaki beytiyle noktalayalım:

*Garazsız hem ivazsız hizmet et her canlıya
Kimsesizin düşkünün ayağı ol eli ol*

Dipnot

* Dr.

- 1 3 / Âl-i İmrân, 126.
- 2 Sezâi Karakoç, *Samanyolunda Ziyâfet*, Diriliş Yay., İstanbul, 2008, s. 37.
- 3 24 / Nûr, 35: "Allah, göklerin ve yerin nurudur."
- 4 Mustafa Tatcı, *Yûnus Emre Divânı-Tenkitli Metin*, M.E.B. Yay., İstanbul, 2005, s. 331.
- 5 Bu meâldeki hadîs-i şerîf için bkz.: Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, Çağrı Yay., İstanbul, 1982, c. II, s. 297.
- 6 83 / Mutaffîn, 14.
- 7 Divan şiiirinde "âh" için bkz.: Cemal Kurnaz, "Ah", *Türkiiden Gazele*, Akçağ Yay., Ankara, 1997, s. 423-432.
- 8 Ali Nihat Tarlan, *Necâtî Beg Divânı*, M.E.B. Yay., İstanbul, 1997, s. 438.
- 9 3 / Âl-i İmrân, 17.
- 10 Faruk Kadri Timurtaş, *Bâkî Divânı'ndan Seçmeler*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ankara, 1987, s.